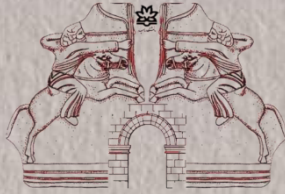

دانشگاه سوادکوه
معاونت فرهنگی و دانشجویی

نشریه علمی گذر تاریخ
GOZAR-E TARIKH
SCIENTIFIC JOURNAL
بنیانها: ۱۴۰۲/۲۰۲۳ EST

انجمن ایرانی تاریخ
The Iranian
Society of History

ویژه نامه یلدا

(آذرماه ۱۴۰۳)

انجمن علمی دانشجویان تاریخ
تاسیس ۱۳۹۹

ویژه نامه فصلنامه علمی گذر تاریخ

(وابسته به انجمن علمی دانشجویی تاریخ دانشگاه ارومیه)

السُّلَامَةُ

نشریه انجمن علمی دانشجویی گروه تاریخ دانشگاه ارومیه

دانشکده ادبیات و علوم انسانی

شماره مجوز: ۲۷/۸۳۳

ویژه‌نامه شماره ۲، یلدا، آذرماه ۱۴۰۳

- ❖ ناشر: دانشگاه ارومیه
- ❖ دوره انتشار: فصلنامه
- ❖ صاحب امتیاز: انجمن علمی دانشجویی گروه تاریخ دانشگاه ارومیه
- ❖ استاد راهنما: دکتر زینب احمدوند (استادیار گروه تاریخ، دانشگاه ارومیه)

- ❖ مدیر مسئول: فراز فرشادیان
(دانشجوی کارشناسی تاریخ، دانشگاه ارومیه)
- ❖ سردبیر: محمدجواد جلیلی
(دانشجوی کارشناسی تاریخ، دانشگاه ارومیه)
- ❖ مدیر داخلی: یاسمن وحید بیکران
(دانشجوی کارشناسی تاریخ، دانشگاه ارومیه)

- ❖ ویراستاران ادبی: محمدجواد جلیلی
(دانشجوی کارشناسی تاریخ، دانشگاه ارومیه)
یاسمن وحید بیکران
(دانشجوی کارشناسی تاریخ، دانشگاه ارومیه)

- ❖ ویراستار انگلیسی: محمدجواد جلیلی
(دانشجوی کارشناسی تاریخ، دانشگاه ارومیه)

- ❖ طراح جلد و صفحه‌آرا: فراز فرشادیان
(دانشجوی کارشناسی تاریخ، دانشگاه ارومیه)

انجمن علمی دانشجویی تاریخ
The Iranian Society of History
تاسیس ۱۳۹۱

پست الکترونیکی: gozar.tuu@gmail.com

کانال تلگرام: t.me/GozareTarikhUU

نشانی صفحه اینستاگرام: @GOZAR_E_TARIKH_UU

نشانی نشریه در آکادمیا: Gozar-e Tarikh Journal

- نشریه علمی گذر تاریخ براساس جلسه کمیته نشریات دانشجویی معاونت فرهنگی و دانشجویی دانشگاه ارومیه در مورخه ۱۴۰۲/۰۹/۰۷ با شماره مجوز ۲۷/۸۳۳ مورد تایید می‌باشد.
- هرگونه مسئولیت مطالب درج شده در مقالات بر عهده نویسندگان آنهاست و نشریه گذر تاریخ هیچگونه مسئولیتی در این زمینه ندارد.
- حق چاپ پس از پذیرش برای معاونت فرهنگی و دانشجویی دانشگاه ارومیه و نشریه گذر تاریخ محفوظ است.

هیات تحریریه:

- * دکتر محسن مومنی (دانشیار، گروه تاریخ، دانشگاه ارومیه، آذربایجان غربی، ایران)
- * دکتر حسن الهیاری (دانشیار، گروه تاریخ، دانشگاه خلیج فارس، استان بوشهر، ایران)
- * دکتر مسعود کثیری (دانشیار، گروه تاریخ، دانشگاه اصفهان، استان اصفهان، ایران)
- * دکتر محمدرضا بارانی (دانشیار، گروه تاریخ، دانشگاه الزهراء، استان تهران، ایران)
- * دکتر زینب احمدوند (استادیار، گروه تاریخ، دانشگاه ارومیه، آذربایجان غربی، ایران)
- * دکتر عزیز طالعی (استادیار، گروه تاریخ، دانشگاه ارومیه، آذربایجان غربی، ایران)
- * دکتر فرشید نادری (استادیار، گروه تاریخ، دانشگاه شهید چمران اهواز، استان خوزستان، ایران)
- * دکتر پرویز حسین طلایی (استادیار، گروه تاریخ، دانشگاه شهید باهنر، استان کرمان، ایران)
- * دکتر نجم‌الدین گیلانی (استادیار، گروه تاریخ، دانشگاه فردوسی مشهد، استان خراسان رضوی، ایران)
- * دکتر آرزو رسولی (استادیار، گروه تاریخ، دانشگاه شهید بهشتی، استان تهران، ایران)
- * دکتر کلثوم غضنفری (استادیار، گروه تاریخ، دانشگاه تهران، استان تهران، ایران)
- * دکتر محمد بیطرفان (استادیار، گروه تاریخ، دانشگاه خوارزمی، استان تهران، ایران)
- * دکتر کریم فرجی (مدرس، گروه تاریخ، دانشگاه ارومیه، آذربایجان غربی، ایران)
- * دکتر قسیم یاسین (مدرس، گروه تاریخ، دانشگاه ارومیه، آذربایجان غربی، ایران)
- * دکتر جواد شتریان‌زاده (مدرس، گروه تاریخ، دانشگاه ارومیه، آذربایجان غربی، ایران)
- * دکتر علی داوطلب (مدرس، گروه جامعه‌شناسی، دانشگاه ارومیه، آذربایجان غربی، ایران)
- * فروزان لطفی (دانشیار معلم، گروه جامعه‌شناسی، اداره آموزش و پرورش ناحیه ۲ شهر کرمانشاه، استان کرمانشاه، ایران)

سخن مدیر مسؤل: فرهنگ را می توان نمود یک تمدن و جامعه برشمرد. عناصر فرهنگ هستند که یک تمدن را به اعلا درجه شکوه خود می رسانند. یک بخش از عناصر فرهنگ، جشن ها هستند که نقشی مهم و تاثیرگذار بر کارکرد و جلوه فرهنگ در یک تمدن دارند. این مهم در تمدن هایی به خصوص با پیشینه کهن دارای غنای بیشتر و استوارتری است. در ایران زمین از دوران باستان تا دوران اسلامی و حال حاضر، بخش بزرگی از فرهنگ تمدن ما را جشن ها و آیین های باستانی تشکیل داده اند که بعضاً تا حال حاضر نیز جایگاه خود را حفظ کرده اند و پاس داشته می شوند. یکی مورد از این جشن ها، جشن شب یلدا در آخرین روز آذرماه هر سال است که هر ساله هم میهنان ما به شیوه ای شایسته به استقبال این جشن و ورود به ماه دی و فصل زمستان می روند.

بدین ترتیب در ویژه نامه حاضر فصلنامه علمی گذر تاریخ سعی شده با جمع آوری مطالبی هر چند مختصر، به جایگاه ارزشمندی که شب یلدا در باور ما ایرانیان دارد پراخته شود.

فراز فرشادیان

مدیرمسؤل فصلنامه علمی گذر تاریخ

سخن سردبیر: فرا رسیدن شب یلدا، این یادگار کهن سرزمین مهر و نور، بهانه ای است برای نگاهی دوباره به سنت های دیرپایی که در گذر زمان، پیوند ما را با ریشه هایمان استوار نگاه داشته اند. یلدا فراتر از یک شب بلند، جشنی است از روشنایی، گرما و هم نشینی دل هایی که در آغوش شب، به امید طلوعی تازه گرد هم می آیند.

ویژه نامه پیش رو، ادای دینی است به این آیین کهن، سفری در گذر تاریخ، از رازهای پنهان در دل اسطوره ها تا آداب و رسوم یلدایی در گوشه و کنار این خاک پرگهر. هر ورق ویژه نامه کوششی است برای به تصویر کشیدن زیبایی ها و حکمت های نهفته در این آیین، از داستان های کهن تا سفره های رنگین مردمانمان که گواهی است بر ذوق و مهربانی نیاکمان. باشد که در این شب بلند، با مرور گذشته، چراغی از خرد و مهر برای آینده بیافروزیم و هر کلام و قصه ای که می گوئیم، مرهمی باشد بر دل های خسته و خاطره ای برای روزهای پیش رو. با آرزوی یلدایی گرم و شبی خاطره انگیز

محمدجواد جلیلی

سردبیر فصلنامه علمی گذر تاریخ

سخن مدیر داخلی: با سلام و درود حضور خوانندگان گرامی.

از اینکه بار دیگر به دنبال انتشار ویژه نامه ای از سوی فصلنامه علمی گذر تاریخ همراه شما می شویم، خرسندیم. امیدوارم با مطالعه مطالب ارزشمند این ویژه نامه که مختص پاس داشت شب یلدا می باشد، توانسته باشیم که حس و حال این شب جاودان را به شما انتقال دهیم.

یاسمن وحید بیکران

مدیر داخلی فصلنامه علمی گذر تاریخ

فهرست مطالب:

- یلدا: شبی برای ایرانیان ۹-۱۴
احمد غلامی
- یلدا: جلوه‌گر پیروزی بر تاریکی ۱۵-۱۷
محمدجواد جلیلی
- شبی جاویدان ۱۹
یاسمن وحید بیکران
- شب یلدا: بنیادی جاویدان در فرهنگ و تمدن ایران زمین
..... ۲۱
فرهام فرشادیان

به یاد استادان تاریخ و فرهنگ ایران

یلدا: شبی برای ایرانیان

احمد غلامی^۱

شب یلدا یکی از باشکوه‌ترین جشن‌های باستانی ایرانی، بازتابی عمیق از رابطه انسان با طبیعت و تلاش برای معنا بخشیدن به چرخه‌های طبیعی است. این شب که هم‌زمان طولانی‌ترین شب سال در پایان پاییز و آستانه زمستان است، در طول تاریخ به عنوان نمادی از گذر از تاریکی و سختی به روشنایی و امید در فرهنگ ایرانی شناخته شده است. اهمیت شب یلدا نه فقط در جنبه نجومی آن، بلکه در لایه‌های معنایی و فرهنگی آن است که هم‌چنان توانسته از دل سده‌ها و تغییرات تاریخی عبور کرده و به امروز برسد.

۱- دانشجوی کارشناسی ارشد تاریخ ایران باستان، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه ارومیه، ارومیه، ایران

ahmadgholami19981122@gmail.com

واژه یلدا یکی از کهن‌ترین واژگان مرتبط با آیین‌ها و جشن‌های باستانی ایران است که بیش‌ترین کاربرد آن در مراسم طولانی‌ترین شب سال یعنی شب اول زمستان، دیده می‌شود. واژه یلدا ریشه در زبان سریانی دارد و به معنای تولد یا زایش است و از ریشه «Yalda» گرفته شده است. این واژه به صورت ویژه به تولد مسیح اشاره دارد و در متون مذهبی مسیحیان سریانی زبان به کار می‌رفته است و این مفهوم با باورهای کهن ایرانی پیوندی ژرف دارد. با گسترش مسیحیت در ایران و حضور جوامع مسیحی سریانی زبان در دوره ساسانیان، واژه یلدا به فرهنگ ایرانی راه پیدا کرد. این حضور در مناطقی چون شمال میان‌رودان، خوزستان و سایر نواحی هم‌جوار با قلمرو ایران ساسانی مشهود است. ایرانیان که تا پیش از این از واژه‌های مرتبط با زایش خورشید در زبان‌های کهن خود استفاده می‌کردند، در اثر تاثیر فرهنگی واژه یلدا را با معنای تولد خورشید همسو دانسته و آن را به شب چله نسبت داده‌اند. واژه «خره» (xwarrah) در زبان پهلوی به معنای فر و نور خورشید است که با زایش و ظهور خورشید ارتباط دارد. واژه زاد یا زایش از دیگر واژگان مرتبط در زبان پهلوی است که در متون زردشتی به کار رفته و زایش خورشید در روز پس از شب طولانی اشاره دارد. با ورود واژه یلدا از زبان سریانی به فرهنگ ایرانی، این واژه در کنار مفاهیم کهن ایرانی قرار گرفت و به تدریج به عنوان مترادف برای جشن زایش خورشید در شب چله استفاده شد.

آیین مهر یا میتراپیسم، یکی از کهن‌ترین آیین‌های ایرانی است که در آن خورشید (میترا) به عنوان نماد حیات و روشنایی پرستش می‌شد. در این آیین روز پس از شب یلدا (اول دی‌ماه) به عنوان روز زایش خورشید مقدس جشن گرفته می‌شد. واژه یلدا که معنای تولد دارد، به راحتی با فلسفه آیین مهر تطابق یافت و

در فرهنگ ایرانی به عنوان تولد خورشید در شب چله شناخته شد. این تطابق نشان از تلفیق فرهنگی میان باورهای ایرانی و تاثیرات مسیحی-سریانی در دوره ساسانی دارد. بررسی‌های ریشه‌شناختی نشان می‌دهد که واژه یلدا ریشه در زبان سریانی دارد و به معنای تولد یا زایش است. این واژه در دوره ساسانی و به دنبال گسترش جوامع مسیحی سریانی زبان در ایران به فرهنگ ایرانی وارد شد و با مفاهیم کهن ایرانی مانند زایش خورشید در آیین مهرپرستی همسو شد. در زبان پهلوی واژگانی مانند خره و زاد پیش از ورود واژه یلدا برای اشاره به این مفهوم وجود داشتند اما به تدریج واژه یلدا جایگاه ویژه‌ای پیدا کرد. این تطابق فرهنگی نمونه‌ای از تعاملات تاریخی و زبانی میان ایران و فرهنگ‌های هم‌جوار در دوران باستان است.

در آیین مهرپرستی، خورشید به عنوان نمادی از زندگی و روشنایی، پس از شب یلدا متولد می‌شود و روزها از آن پس بلندتر و گرم‌تر می‌گردند. ایرانیان باستان این شب را به‌عنوان زمانی مقدس می‌دانستند و آن را با آیین‌هایی هم‌چون روشن کردن آتش، قصه‌گویی و گردهمایی خانوادگی پاس می‌داشتند. خوراکی‌های ویژه‌ای هم‌چون هندوانه، انار و آجیل نیز هر یک دارای معانی نمادین هستند. انار نماد عشق و باروری، هندوانه نماد زندگی و شادابی و نور نشان پیروزی و تولد خورشید در فرهنگ کهن ایران است.

یلدا، فراتر از یک جشن نجومی، نشان‌دهنده روحیه مقاومت و امید در برابر دشواری‌ها است. تاریکی طولانی این شب، استعاره‌ای از چالش‌ها و سختی‌های زندگی است که در نهایت با صبر و استقامت، به روشنایی و آرامش ختم می‌شود. این نگرش که ریشه در تفکرات اساطیری و عرفانی ایرانی دارد، به ادبیات فارسی نیز راه یافته و آن را به یکی از زیباترین جلوه‌های هنری و ادبی

تبدیل کرده است. در اشعار حافظ، شب یلدا به‌عنوان نمادی از تاریکی و سختی‌های زندگی ظاهر می‌شود که سرانجام به روشنی، نور و امید ختم می‌گردد:

صحبت حکام ظلمت شب یلداست/نور ز خورشید جوی بو که برآید

در این بیت، یلدا نماد شب ظلمانی و طاقت‌فرساست که تنها امید به خورشید (روشنایی) می‌تواند آن را پایان دهد. سعدی نیز در آثار خود به مضمون یلدا پرداخته است. او با اشاره به تاریکی و طولانی بودن شب، به امیدواری صبح و روشنایی تاکید می‌کند:

برآمد باد صبح و بوی نورو/به کام دوستان و بخت پیروز
گرچه اشاره مستقیم به یلدا نیست اما تصویرسازی او از گذر شب‌های تاریک به صبح روشن با مفهوم این جشن هم‌خوانی دارد. شاعران دیگری در ادب فارسی مانند مولانا نیز از یلدا به عنوان استعاره‌ای برای مشکلات زندگی، انتظار برای رهایی و گذر از دشواری‌ها استفاده کرده‌اند. گرچه فردوسی به‌صورت آشکار به شب یلدا اشاره نکرده، اما مضامینی چون انتظار برای پایان تاریکی و پیروزی روشنایی در داستان‌هایی هم‌چون نبرد رستم و دیوان مازندران یا قیام فریدون علیه ضحاک و یا زادن کیخسرو در شاهنامه به نوعی نماد تولد امید و عدالت است که شباهت زیادی به تولد خورشید پس از شب یلدا دارد، دیده می‌شود. برای مثال نیما یوشیج نیز با به کارگیری تصاویر شب و تاریکی، پیامی از امید و انتظار را القا می‌کند. شب یلدا در ادبیات فارسی نه تنها یک موضوع، بلکه یک نماد بوده است. این نمادگرایی اغلب در محور اصلی بروز یافته است:

تاریکی و روشنایی: یلدا به‌عنوان نماد تاریکی، استعاره‌ای از مشکلات و دشواری‌های زندگی است.

گذر زمان: اشاره به طولانی‌ترین شب سال نمایان‌گر فلسفه‌ای درباره تحمل، صبر و انتظار برای روزهای بهتر است.

با گذشت زمان و تغییرات تاریخی، شب یلدا هم‌چنان در فرهنگ ایرانیان جایگاه خود را حفظ کرده و به بستری برای تداوم سنت‌های خانوادگی و اجتماعی تبدیل شده است.

از منظر اجتماعی، شب یلدا فرصتی است برای نزدیکی و همبستگی خانوادگی. در دنیای پر سرعت امروز، این شب نمادی است از توقف در جریان روزمرگی‌ها و بازگشت به سنت‌های دیرینه ایرانیان. خانواده‌ها گرد هم می‌آیند تا به دور از هیاهوی زندگی مدرن، در کنار سفره‌ای که با میوه‌ها و خوراکی‌های نمادین هم‌چون هندوانه، انار و آجیل آراسته شده، از قصه‌های کهن، اشعار دیوان حافظ و شاهنامه فردوسی لذت ببرند و عشق و صمیمیت را جشن بگیرند.

شب یلدا گذشته از ابعاد تاریخی و ادبی، بخشی جدایی‌ناپذیر از هویت فرهنگی ایرانیان است که هر ساله با آیین‌های خاص خود پیوندی میان نسل‌ها برقرار می‌کند. این جشن کهن، نه تنها نمادی از طبیعت‌گرایی و معنویت ایرانیان است، بلکه گواهی بر غنای فرهنگی و اجتماعی این سرزمین کهن به شمار می‌رود. شب یلدا فراتر از یک آیین کهن، به نمادی از مقاومت در برابر سختی‌ها بدل شده است. در دنیای امروز، این شب فرصتی برای بازنگری در هویت فرهنگی و ارزش‌های اجتماعی است. حفظ و گسترش آیین یلدا می‌تواند به تقویت روحیه همبستگی ملی و هویت تاریخی ایرانیان یاری رساند.

منابع و مآخذ:

- آموزگار، ژاله، (۱۳۷۴)، تاریخ اساطیری ایران، تهران: سمت.
- بویس، مری، (۱۳۷۷)، تاریخ کیش زردشت، ترجمه همابون صنعتی‌زاده، تهران: انتشارات توس.
- حافظ شیرازی، (۱۳۹۸)، دیوان حافظ: براساس نسخه علامه محمد قزوینی و قاسم غنی، تهران: انتشارات شب‌گیر.
- رضایی باغبیدی، حسن، (۱۳۸۸)، تاریخ زبان‌های ایرانی، تهران: دایره المعارف بزرگ اسلامی.
- سعدی شیرازی، (۱۴۰۲)، کلیات سعدی براساس تصحیح و طبع محمدعلی فروغی، تهران: انتشارات دوستان.
- صفا، ذبیح‌الله، (۱۴۰۱)، حماسه سرایی در ایران، تهران: انتشارات امیرکبیر.
- فره‌وشی، بهرام، (۱۳۹۷)، جهان فروری، تهران: انتشارات دانشگاه تهران.
- کریستین‌سن، آرتور، (۱۳۹۰)، ایران در زمان ساسانیان، ترجمه رشید یاسمی، تهران: انتشارات صدای معاصر.
- یاحقی، محمدجعفر، (۱۳۹۸)، فرهنگ اساطیر و داستان‌واره‌ها در ادبیات فارسی، تهران: انتشارات فرهنگ معاصر.

یلدا: جلوه‌گر پیروزی بر تاریکی

محمدجواد جلیلی^۱

شب یلدا، که به آن شب چله نیز گفته می‌شود، یکی از کهن‌ترین جشن‌های ایرانی است که در آخرین شب پاییز، یعنی ۳۰ آذر، برگزار می‌شود. این شب به عنوان طولانی‌ترین شب سال شناخته می‌شود و با آغاز زمستان مصادف است. واژه «یلدا» ریشه در زبان سریانی دارد و به معنای «زایش» یا «تولد» است که اشاره به تولد خورشید و افزایش تدریجی طول روزها پس از این شب دارد.

ایرانیان باستان بر این باور بودند که در این شب تاریکی و نیروهای اهریمنی به اوج خود می‌رسند، اما با طلوع خورشید در روز بعد، نور و روشنایی بر تاریکی غلبه می‌کند. به همین دلیل، در شب یلدا با افروختن آتش و گردهمایی‌های خانوادگی، به استقبال نور و روشنایی می‌رفتند. این جشن نمادی از پیروزی نور بر تاریکی و خیر بر شر بوده است. شب یلدا یکی از قدیمی‌ترین جشن‌های ایرانی است که ریشه در فرهنگ و تمدن ایران باستان دارد. این جشن در آخرین شب پاییز که بلندترین شب سال و آغاز زمستان است، برگزار می‌شود.

۱- دانشجوی کارشناسی تاریخ، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه ارومیه، ارومیه، ایران

پیشینه تاریخی:

در دوران ایران باستان، مردمان به تغییرات طبیعت و تقویم خورشیدی توجه ویژه‌ای داشتند. یلدا نمادی از پیروزی روشنایی و روز بر تاریکی و شب بود. بر اساس باورهای زرتشتیان، خورشید در این شب از نبرد با نیروهای اهریمنی پیروز بیرون می‌آید و روزها طولانی‌تر می‌شوند؛ به همین دلیل، این شب با مراسم خاصی جشن گرفته می‌شد.

آیین‌ها و رسوم:

ایرانیان باستان برای گرمی‌داشتن این شب گرد هم می‌آمدند و آتش می‌افروختند تا تاریکی و سرما را شکست دهند. میوه‌هایی مانند انار و هندوانه که نماد خورشید و زندگی بودند، در این شب صرف می‌شدند. این رسوم همچنان در فرهنگ امروز ایرانیان باقی مانده و به شکل‌های مختلف در سراسر کشور برگزار می‌شود.

نمادشناسی یلدا:

در ادبیات فارسی، شب یلدا به دلیل طولانی بودن آن اغلب به سختی‌ها و تاریکی‌های زندگی تشبیه شده است. حافظ، مولانا و سعدی در اشعار خود از یلدا برای بیان مضامینی چون امید به روشنایی پس از سختی‌ها بهره برده‌اند.

کارکرد اجتماعی یلدا:

شب یلدا فرصتی برای گردهمایی خانوادگی و ایجاد همبستگی است. این شب یادآور ارزش خانواده و اهمیت روابط انسانی می‌باشد. در فرهنگ ایرانی، این آیین نقش مهمی در تقویت هویت ملی و اجتماعی داشته و همچنان بخشی از حافظه فرهنگی ایرانیان است.

منابع و مأخذ:

- پیرنیا، حسن، (۱۴۰۲)، تاریخ ایران باستان، تهران: انتشارات نگاه.
- رضی، هاشم، (۱۳۸۲)، گاه‌شماری و جشن‌های ایران باستان، تهران: انتشارات بهجت.
- طبیب‌زاده، محمود و شهریاری، توران، (۱۳۸۴)، «یلدا، ریشه کریسمس»، ماهنامه حافظ، پیاپی ۲۲.
- هدایت، صادق، (۱۳۹۸)، فرهنگ عامیانه مردم ایران، تهران: انتشارات چشمه.
- Omidshar, Mahmoud and Algar, Hamid, (1990), "Cella", Encyclopedia Iranica, Vol. V, Fasc. 2, pp. 123-125.

شبی جاودان

یاسمن وحید بیکران^۱

یلدا شبی است بلند، شبی از جنس راز
تاریکی اش کهن، روشنایی اش به فراز
در دل این سیاهی، نوری است نهان
از مهر می‌گوید، از صبحی جاودان
میترا، خدای مهر و خورشید پاک
زاده ز غاری، به جهانی چه خاک
بیایید که یلدا را به مهر زنده کنیم
چراغ دل‌ها را روشن و افروخته کنیم
که این شب، آغازیست بر صبح سپید
یلدا، همواره مانا، همواره جاوید

۱- دانشجوی کارشناسی تاریخ، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه ارومیه، ارومیه، ایران
yasbikaran@gmail.com

شب یلدا: بنیادی جاویدان در فرهنگ و تمدن ایران زمین

فرهام فرشادیان^۱

آخرین شب پاییز که طولانی‌ترین شب سال نیز محسوب می‌شود، با نام شب یلدا برای همه ما ایرانیان جایگاه ویژه‌ای دارد. جشن شب یلدا امروزه توسط ایرانیان با شب‌نشینی خانواده و اقوام در کنار یکدیگر برگزار می‌شود، بدین صورت که اعضای خانواده به همراه اقوام نزدیک در این شب مهم گرد هم آمده و افراد مسن خانواده شروع به تعریف قصه‌های قدیمی می‌کنند. همچنین در این شب، شاهنامه‌خوانی، حافظ‌خوانی و گرفتن فال حافظ یکی دیگر از سرگرمی‌های ایرانیان می‌باشد و این مهم از دوران قدیم جز آداب و رسوم ایرانیان در این جشن بوده است.

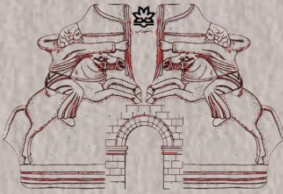
چیدمان سفره شب یلدا به این صورت است که با انواع خوراکی‌ها شامل آجیل‌های مخصوص و میوه‌هایی همچون انار، هندوانه، خرمالو، سیب و مرکباتی شامل پرتقال، نارنگی، و حتی لبو و... از افراد پذیرایی می‌شود. اصلی‌ترین میوه شب یلدا انار می‌باشد، چرا که پیشینیان ما آن را مایه برکت می‌دانستند و این را به دلیل دانه‌های بسیار انار مطرح می‌کردند و همچنین رنگ قرمزی که انار داراست، نشانه خورشید و شادمانی است.

در فرهنگ غنی اسلام بر دوره‌می‌های خانوادگی و ایجاد روابط و رفت و آمدهای خانوادگی بسیار تاکید شده است. بدین مبنا، برگزاری جشن در شب یلدا نیز یکی از آداب و رسوم کهنی است که به جا آوردن آن بسیار حائز اهمیت می‌باشد و باعث شادی و سرزندگی در میان افراد می‌شود.

دانشگاه سوادکوه
مهندسی مکانیک و دانشجوین

نشریه علمی گذر تاریخ
GOZAR-E TARIKH
SCIENTIFIC JOURNAL
بنیانها: ۱۴۰۲/۲۰۲۳ EST

اتحادیه انجمن‌های علمی دانشجویان تاریخ
تاسیس ۱۳۹۹

انجمن ایرانی تاریخ
The Iranian
Society of History